

คำฉันท์ดุขฎิสังเวย

วิชาวรรณกรรมขนบธรรมเนียม
และประเพณีของไทย

THG2402

คำฉันท์ดุขฎิสังเวย
คำฉันท์กล่อมช้าง ศรีกรุงเก่า

คำฉันท์สงครามกรุงสุโขทัย

คำฉันท์ดุขฎิสังเวย

คำฉันท์ดุขฎิสังเวยเป็นวรรณคดีที่แต่งขึ้นเพื่อบวงสรวงและ
แสดงความชื่นชมยินดีในโอกาสสำคัญ ได้แก่ การประกอบ
พระราชพิธีสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ เช่น สรรเสริญ
พระพุทธรูปองค์สำคัญ เฉลิมพระมนเทียร กล่อมพระเจ้าลูกยาเธอ
และพระเจ้าลูกเธอ กล่อมกลองสำคัญ และกล่อมช่างสำคัญ

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวย

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยเป็นวรรณคดีที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมและเป็นส่วนหนึ่งของพระราชพิธีสำคัญเหล่านี้ เพราะใช้เป็นโองการสำหรับอ่านในพระราชพิธีเพื่อแสดงพระบารมีและพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ทำให้มีบรรยากาศของพระราชพิธีที่ศักดิ์สิทธิ์ขรึมขลัง (ม.ล.ค้ายวง วราสิทธิชัย, ๒๕๔๙, น. ๓๖)

คำฉันท์ดุขฎิสังเวย

นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์แฝง ซึ่งสังเกตได้จากเนื้อหา
บางส่วนเป็นคำสอนหรือคำสาปแช่ง เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมพระราชพิธี
ตระหนักถึงภาระหน้าที่ของตน ตั้งใจทำราชการสุดความสามารถ
ด้วยความจงรักภักดีและซื่อสัตย์สุจริต

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้าง

ผู้แต่ง

ส่วนใหญ่ผู้แต่งคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างเป็นกวีในราชสำนักหรือกวีที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น เช่น ขุนเทพกระวี กรมหมื่นศรีสุเรนทร์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเดชาดิศร สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ขุนสารประเสริฐ (นุช) พระยาบำเรอบริรักษ์ พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) พระยามหาอำมาตยาธิบดี (หรุ่น) หลวงมหาสิทธิโวหาร (สีบ) เป็นต้น

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมข้าง

วรรณคดีดุขฎฐิสังเวยใน “ชุมนุมฉันท์ดุขฎฐิสังเวย” ที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมข้าง ได้แก่ คำฉันท์กล่อมข้าง จำนวน ๒๐ เรื่อง ดังนี้

๑. ดุขฎฐิสังเวยกล่อมข้างของเก่า (สุโขทัย)
๒. ดุขฎฐิสังเวยกล่อมข้างของเก่า (กรุงเก่า)
๓. ฉันท์กล่อมข้างปลาย (พระเศวตกฤษุช)
๔. ฉันท์กล่อมข้างฟัง (ฟังหงสาสวรรค์)
๕. สดุดีพระเกียรติอัญเชิญขวัญมงคลคเชนทรขำนิเือกปลาย

คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้าง

๖. ฉันท์กล่อมพระเสวตรวรวรรณ

๗. ฉันท์กล่อมพระมหารพีพรรณคชพงษ์

๘. ฉันท์กล่อมพระเสวตรสุภาพรรณ

๙. ฉันท์กล่อมพระเทพคชรัตนกริณี และพระศรีสวัสดิเสวตรวรรณ

๑๐. ฉันท์กล่อมพระเสวตรวรัลักษณ์

๑๑. ฉันท์กล่อมพระเสวตรวรสรรพางค์ และพระเสวตรวิสุทธิเทพพามหาพิชมเนศร์

๑๒. ฉันท์กล่อมพระเสวตรสุนทรสวัสดิ

คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้าง

๑๓. ฉันท์กล่อมพระสกลวโรภาษ
๑๔. ฉันท์กล่อมพระเสวตรรุจิราภาพรรณ
๑๕. ฉันท์กล่อมพระเสวตรรรนาเคนทร์
๑๖. ฉันท์กล่อมพระศรีเสวตรวรรณีภา
๑๗. ฉันท์กล่อมเสวตรอดุมวารณ
๑๘. ฉันท์กล่อมพระเสวตรวชิรพาหะ
๑๙. ฉันท์กล่อมช้างสวรรค
๒๐. คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมพระเสวตรคชเดชนดิลก

คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกล่อมช้าง

พระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญ เป็นพระราชพิธี
เก่าแก่ของไทยที่รับแบบอย่างเขมร ซึ่งรับเอาวัฒนธรรมมาจาก
อินเดียอีกต่อหนึ่ง

พระราชพิธีสมโภชขึ้นระวางช้างสำคัญประกอบด้วยพิธี
สงฆ์และพิธีพราหมณ์ ในส่วนพิธีพราหมณ์จะมีการอ่านคำฉันท์
ดุขฎิสังเวยกล่อมช้าง ซึ่งแต่งขึ้นเพื่อใช้ในพระราชพิธีนี้
โดยเฉพาะ

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมข้าง

องค์ประกอบของเนื้อหา

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมข้างดังกล่าวประกอบด้วยเนื้อหาที่เป็นแบบแผนคล้ายคลึงกัน
ดังนี้

๑. บทนำ แต่งเป็นประณามบท หมายถึง บทที่อยู่ต้นเรื่องที่แต่ง มีเนื้อหาแสดงความ
เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และบุคคลที่ควรเคารพบูชา บางที่เรียกว่าบทไหว้ หรือบทขอพร
(ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๒, น.๒๙๖)

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่กล่าวถึงในประณามบท ได้แก่ พระรัตนตรัย สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเทพเจ้า
ตามคติของพราหมณ์ที่เกี่ยวข้องกับข้าง ได้แก่ พระพรหม พระนารายณ์ พระอิศวร พระอัคนี
พระคเณศ พระเทวกรรม์ พระขันทกุมาร และพระโกญจนาเนศวร รวมทั้งสฤดีพระมหากษัตริย์

คำศัพท์อุษาสังเวยกเล่มข้าง

องค์ประกอบของเนื้อหา

๒. บทปถอบโยนข้าง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสดงความเข้าใจและเห็นใจข้างที่ต้องทุกข์โศก เนื่องจากต้องจากถิ่นที่อยู่ที่เคยอยู่และญาติพี่น้อง อีกทั้งยังปถอบโยนข้างให้หักห้ามความทุกข์ และตั้งใจมาเป็นข้างคู่พระบารมีพระมหากษัตริย์

คำศัพท์อุษาสังเวยกเล่มข้าง

องค์ประกอบของเนื้อหา

๓. บทพรรณนาความงามของบ้านเมือง มีเนื้อหา
เกี่ยวกับการพรรณนาความงดงามและความรุ่งเรืองของ
บ้านเมือง รวมทั้งกล่าวถึงความสุขสบายที่ข้างจะได้รับ
เมื่อมาอยู่ในเมือง

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้าง

องค์ประกอบของเนื้อหา

๔. บทสั่งสอนช้าง มีเนื้อหาเกี่ยวกับการแนะนำสั่งสอนให้ช้างละพยศ ปฏิบัติตัวให้ดี เชื่อฟังหมอควาญ และจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

เนื้อหาของคำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างในแต่ละตอนนี้ โดยทั่วไปจะถูกกำหนดเป็นแบบแผนคล้ายคลึงกัน บางที่เรียกเนื้อหาแต่ละตอนนี้ว่า “ลา”

pixta.jp - 27797482

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้าง

องค์ประกอบของเนื้อหา

เนื้อหาส่วนที่ ๑ เรียก ลา ๑ “ขอพร”

เนื้อหาส่วนที่ ๒ เรียก ลา ๒ “บทลาไพร”

เนื้อหาส่วนที่ ๓ เรียก ลา ๓ “บทชมเมือง”

เนื้อหาส่วนที่ ๔ เรียก ลา ๔ “บทสอนช้าง”

คำฉันท์ดุขฎฐิสังเวยกล่อมช้างในสมัยอยุธยา มีจำนวนลาไม่ครบทั้ง ๔ ลา เมื่อถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เนื้อหาวรรณกรรมประเภทนี้ค่อนข้างมีแบบแผนที่แน่นอน คือประกอบด้วยลาทั้ง ๔

คำฉันท์ดุขฎฐ์สังเวยกล่อมช้าง

องค์ประกอบของเนื้อหา

๕. บทลงท้าย มีเนื้อหาเกี่ยวกับการขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย อาจเป็นทวยเทพ เทวดารักษาเมือง และเทพเจ้าตามคติพราหมณ์ ให้รวมกันถวายพระพรพระมหากษัตริย์ให้ทรงมีพระชนมายุยั่งยืนนาน ขอให้ทรงดำรงพระยศอยู่ชั่วกัลปาวสาน

คำฉันท์ดุขฎิสังเวยกเล่มข้าง

การประกอบพิธี

ในการประกอบพระราชพิธีสมโภชข้างเผือกนี้ หลังจากพราหมณ์อ่านฉันทดุขฎิสังเวยที่มี ๔ ลากจบแล้ว พราหมณ์เบิกแว่นเวียนเทียน ในขณะที่กำลังเวียนเทียนเป็นเวลาขับอ่านกาพย์ขับไม้ ซึ่งขับประสานเสียงคู่กับเสียงซอสามสาย และมีคนโกวบัณฑิตเอาะวให้จังหวะ เมื่อเวียนเทียนครบ ๓ รอบ เป็นเสร็จพิธี แล้วเลิกขับไม้

การขับกล่อมช้าง

แวนเวียนเทียน

แปลว่า น. แวนสำหรับใช้ติดเทียนทำขวัญ ทำด้วยเงิน ทอง หรือทองเหลือง รูปแบน ๆ มีปลายแหลมเหมือนใบโพสำหรับติดเทียน มีด้ามถือ.

ไทยแปลไทย

 Wordy Guru สอบรู้คำศัพท์

 @wordyguru

I AM AKSORN

แว่นเวียนเทียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณญา อัจฉริยะบดี สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บ้นเตาะวี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณญา อัจฉริยะบดี สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณญา อัจฉริยะบดี สาขาวิชาภาษาไทย ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา